

„egyetlen batyunk botunk fegyverünk az anyanyelv”

*Kányádi Sándor költővel beszélgettünk
az anyanyelv nemzetközi napja alkalmából*

Február 21-én ünnepeljük az anyanyelv nemzetközi napját. Kányádi Sándornak, a költőnek mit jelent az anyanyelv?

– Nekünk egyetlen hazánk van: ez a magyar nyelv. Mi ebbe a nyelvbe csomagolva jöttünk több évezreden át, és érkeztünk meg ide. Elkezdtük fölvenni a hitet, hogy beilleszkedjünk ide Európába. De úgy, hogy már-már a nyelvünk is ráment. És akkor egy vagy több szerzetes – például Pannonhalmán – körmére égő gyertyával (innen ez a szép kifejezésünk) nekiállt lefordítani egy temetkezési beszédet, mert különösen temetkezés alkalmá-

val sajdult bele ezekben a fiatal papokba, barátokba az, hogy az Úristennek se lehet tetsző, hogy olyan nyelven ajánljuk a magyar halott lelkét az Egek Urának, amit a végtisztességtevők nem értenek. Ezért fordították le ezt a beszédet.

Ezt annak idején így írtam, Lőrincze Lajos emlékére: „*porában is áldott kiért / és ezerszer áldott ki által / akár a szív fölött a vért / szembefeszült a másvilággal // meg akkor váltódott e nép / és küldetését akkor kapta / mikor a röggel az igék / magyarul hulltak a halottra // hazánkká akkor lett örökre / ez a sokszor ege-se-földje /*

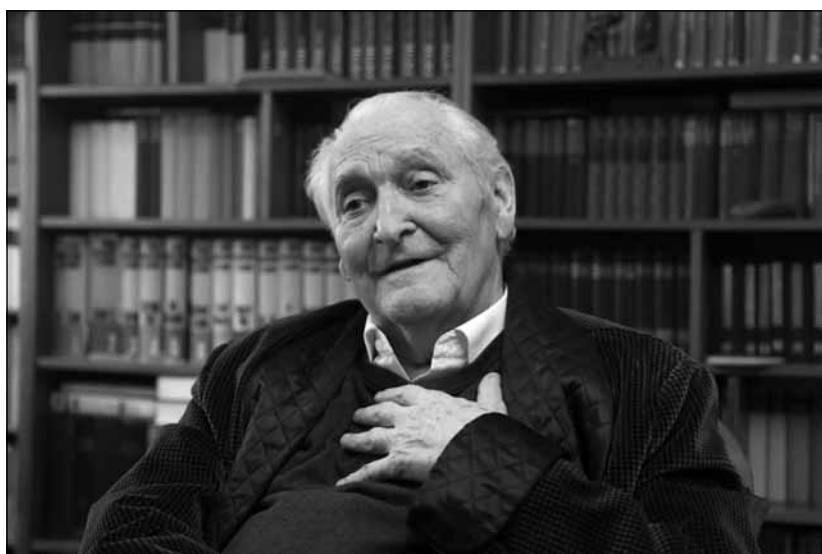
töredékes nyelvünk-honunk // s a jövődőbe glóriával / léptünk a nyitott síron átal / mondván por és hamu vagyunk.”

És ebből következik a nemzet célja. Mondhatjuk: a nemzet célja, hogy megmaradjunk. De mi végre maradjunk meg? Hogy átörökítsük. Mit örökítsünk át? A magyar Isten kiválasztott népe. A magyar nyelv Isten kiválasztott nyelve a magyarok számára. Az Írások szerint a zsidó nép Isten választott népe. Így van: a zsidó nép Isten kiválasztott népe, a zsidó nyelv Isten kiválasztott nyelve a zsidó nép számára. A román Isten kiválasztott népe és nyelve...és felsorolhatnánk minden népet és nyelvet.

Mi tehát egy nemzetnek a célja? Hogy az Isten által csak számára kiválasztott nyelvet az emberiség, az emberi lét legvégső határáig továbbvigye, gazdagítsa, gyarapítsa, éljen vele és benne, mindannyiunk örömeire és Isten nagyobb dicsőségére. Addig vagyunk magyarok, amíg magyarul beszélünk, magyarul gondolkodunk, magyarul tanulunk.

Apáczai című prózaversének végén olvassuk: „*egyetlen batyunk botunk fegyverünk az anyanyelv*”.

– Batyú, melyet őseink hoztak magukkal, s mi visszük tovább. A bot,

Van-e Kányádi Sándor szerint legszebb magyar vers vagy legszebb magyar verssor?

– Biztosan mindenki szerint más. De elmondok egy történetet. 1956 novemberének elején, amikor itthon lóttak, Jerevánban, Örményország fővárosában voltam romániai írószövetségi delegáció tagjaként.

Petőfi örmény fordítója, egy örmény költő (oroszból fordította Petőfi verseit) arra kért, mondjak valamit magyarul – Petőfit, sajátot vagy más –, a hangzásért. És akkor én azt mondtam: jó, de itt vagyunk együtt, orosz, örmény, bolgár, román kollégák, én egyedül magyar. Mindenki mondjon egy verset az anyanyelvén. Ennek fantasztikus sikere volt. Amikor rám került a sor, egy pohár pezsgőt töltöttem, és azt mondtam: „Most elmondok egy verset, nem Petőfi versét, nem sajátomat, hanem szerintem a legnagyobb magyar vers egyetlen strófáját.

Nem tudom, örményül megvan-e, oroszul igen: *Sztarij cigány. A vén cigány. „Húzd rá cigány, megittad az árád, ne lógasd a lábadat hiába; / Mit ér a gond kenyéren és vizen, / Tölts hozzá bort a rideg kupába. / Mindig így volt e világi élet, / Egyszer fázott, másszor lánggal égett; / Húzd, ki tudja meddig húzhatod, / Mikor lesz a nyútt vonóbul bot, / Sziv és pohár tele búval, borral, / Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.”*

Elmondtam az első strófát, és már csak arra emlékszem, hogy repülök, dobálnak föl a levegőbe. Ilyen sikere

amire támaszkodhatunk, és amivel védekezni is lehet. És a fegyverrel is védekezünk. Ez mind az anyanyelv.

És olyan csodálatos, hogy a *Hallotti beszédet*, amely lassan ezer éves lesz, még mindig értjük.

És itt van most a hódítás legnagyobb lehetősége: a televízió, a rádió. A hazát a magasban meg lehetne teremteni. Szó szerint: a magasból lehetne sugározni. Hiszen elérhető az egész világ az internet segítségével – Argentína, Brazília, Észak-Amerika, Ausztrália.

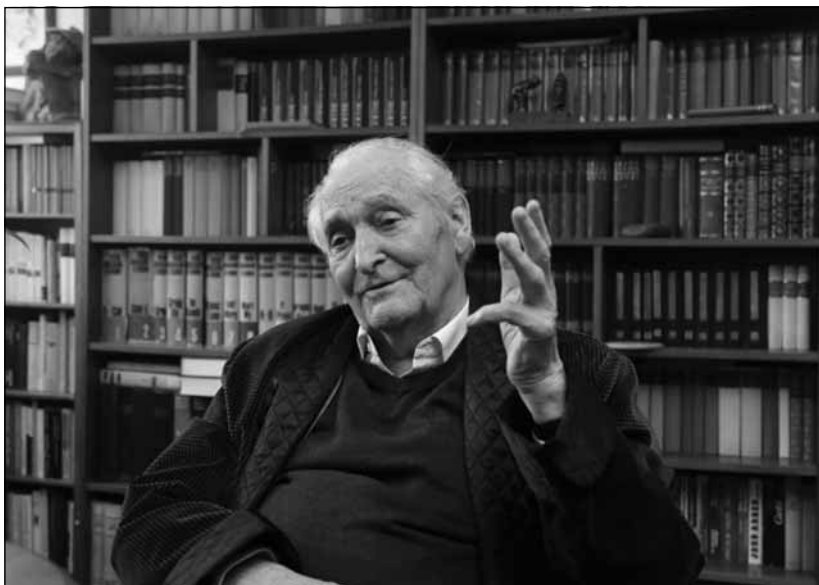
De ráférne a nyelvújítás a nyelvre ma is. Óriási dolog volt a 18–19. század fordulóján a nyelvújítás. Ilyen nyelvi beavatkozás nem volt Európában, mint a miénk. És az ősi szavakból újítottunk. Például az ipar szó: mindenki más azt mondja, hogy industria. De itt van egy ember, aki iparkodik. Ebből az igéből lett az ipar szavunk. A tudásból a tudomány. Most is kellene. Mondtam, hogy ne szörfözzenek a neten, hanem a pók mintájára póklássunk a hálón. Ne bóklássunk, hanem póklássunk. Próbálkoztam, de elakadt.

Milyen a magyar nyelv zeneisége, dallama, muzsikája? Hogyan lehet jellemezni?

– Erre azért nehéz válaszolnom, mert más nyelvet nem tudok. Tudogatok, de az nem tudás. Mikor találkoztam Tudor Arghezi nagy román költővel, megkérdezte tőlem az öreg úr, tudok-e románul. Tudok, mondtam, de hát úgy a hátam mögül jött a hangom, reszkettem. És azt válaszol-

ta: „Én is tudok kicsit magyarul. Emberek vagyunk, megértjük egymást.” És beszélgettünk, magyarázgattam, hogy nem tudok jól románul. Mondta, ő se tud jól franciául, pedig élt Svájcban, a francia részen. Így mondta: „Az ember befogózik egyetlen nyelv igájába, elég teher egész életen át azt húzni.”

A fordítással kapcsolatban azt mondta: „A vers olyan lakat a nyelven, hogy nem biztos, hogy egy másik nyelven kulcsot lehet találni hozzá.” Álkulccsal ne is próbálkozzunk, teszem hozzá. Magyarra a világirodalom színe-java le van fordítva. És óriási szerencsénk az, hogy nagy költőink fordítottak. Lehetséges, hogy a Kosztolányi fordította Rilke-vers jobban hasonlít Kosztolányira, mint Rilkére, de nem Pityipalkóra. És ez a nagy dolog.

volt a magyar versnek és Vörösmarty Mihálynak Örményországban.

És a szép magyar szavak...Lehet-e beszélni legszebbekről?

– Mindig a helyzet adja. Minden magyar szó szép. Ahogy a virágok gyönyörűek. Hányféle bokrétát lehet kötni belőlük! Az alkalom, az időjárás... a termés is meghatározza.

Hogyan lehet közelebb vinni az emberekhez a költészetet, a versek szeretetét?

– Egyszer Kolozsváron kérdezték gyerekek: „Sándor bácsi, a mai modern magyar költészetből ki a példaképe?” Mondani akartam: Weöres Sándor. De ránéztem azokra a drága fiatalokra, és mondtam: Petőfi Sándor. Mert az igazi költő esetében – én még soha az életben nem mondtam magamról, hogy költő vagyok, ez egy bizonytalan foglalkozás – csak halála után derül ki teljes bizonyossággal, hogy az volt-e, aminek hitték őt, aminek hitte olykor maga is magát. Akkor derül ki, hogy az unokák, dédunokák érdemesnek tartanak-e valamit kézbe venni – most már nem is azt mondom, hogy elolvasni, meghallgatni esetleg, mert lehetséges, hogy egy hangzó és analfabéta magaskultúra jön létre. Ma többen hallgatnak verset, mint ahányan olvasnak. Ez biztos.

Kértek már arra is, hogy szeretessem meg Arany Jánost középisikolásokkal. Mert a Toldival bajba vagyunk, mondták. „Ég a napmelegtől a kopár szik sarja, // Tikkadt

szöcskenyájak legelésznek rajta.” Nem értik a diákok. Elmagyaráztam nekik. Akkor azt mondták: „Sirály!” Vagy Petőfi *Hazámban* című verse, amely így kezdődik: „Arany kalással ékes rónaság, / Melynek fölötté lenge délibáb / Enyelgve üz tündér játékokat, / Ismersz-e még? oh ismerd meg fiad! // Rég volt, igaz, midőn e jegenyék / Árnyékain utószor pihenék, / Fejem fölött még őszi légen át / Vándor darúid V betűje szállt...” Ezt tizenkilenc éves korában írta! Na – mondtam – gyerekek, ilyen csak Shakespeare Vilmos írt jobb óráiban. De gondolhatunk az *Itt van az ősz, itt van újra* című versre. Gyönyörű, ahogy nemzedékek tudják együtt szavalni Vancouvertól Buenos Airesig.

Kik a példaképei?

– Olyan szerencsés vagyok, olyan atyai jóbarátaim voltak, mint Tamási Áron, Kós Károly, Nagy Imre zsögödi festőművész, Illyés Gyula és Márton Áron püspök. Az íróasztalom fölött Arany János és Petőfi Sándor mellett az ő arcképeiket őrzöm a falon. Édesapámnak és nekik köszönhetem olyan amilyen emberré válásomat. Sokat tanultam tőlük.

Mit jelent Erdély az Ön számára?

– Ahogyan a *Mikor szülőföldje hátárát megpillantja* című versemben megfogalmaztam: *a szívem kolumbusz árbockosárból / kiáltó matróza mikor / idáig érkezem // minden más táj csak óceán / ez itt a föld / a föld nekem.*

1999-ben az UNESCO közgyűlése február huszonegyedikét az anyanyelv nemzetközi napjává nyilvánította, hogy felhívja a figyelmet a Föld nyelvi sokszínűségére és gazdagságára. A dátum háttere: 1952 február 21-én Banglades (akkori nevén: Kelet-Pakisztán) fővárosában, Dakkában egyetemisták tüntettek a bengáli nyelv, anyanyelvük hivatalossá tétele mellett, s a rendőri sortűz következtében többen meghaltak.

Fotó: Thaler Tamás
(Az interjú átvétel a *Magyar Kurír Katolikus Hírlap*ról.)